

ГОДИШЕН ОТЧЕТ НА ФОНДАЦИЯ „ЦЕНТЪР ЗА РАЗВИТИЕ НА МЕДИИТЕ“ ЗА 2024 Г.

PIONEERING ANTI-SLAPP TRAINING FOR FREEDOM OF EXPRESSION (PATFOX)

Център за развитие на медиите продължи работата по Anti-SLAPP обученията в рамките на европейска инициатива Pioneering Anti-SLAPP Training for Freedom of Expression (PATFox), в която участват 11 държави-членки на ЕС през 2022 г., 2023 г. и 2024 г.

Неправомерни съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността (наричани обикновено и „стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността“) (SLAPP) са нарастваща заплаха за свободата на изразяване в целия Европейски съюз, предназначени да изплашат журналистите и защитниците на правата на човека и да ограничат публичния дебат. Общоевропейският консорциум Pioneering Anti-SLAPP Training for Freedom of Expression (PATFox) цели да отговори на тази нужда, като създаде първата в Европа учебна програма за борба с SLAPP и да осигури обучение на юристи в 11 държави-членки на ЕС.

Анти-SLAPP обученията (PATFox) се стремят да подпомогнат българските адвокати да защитават журналисти и медийни организации, неправителствени организации и активисти срещу компании и правителствени фигури, които използват закони, за да възпрепятстват легитимната критика.

Проектът е съфинансиран от ГД „Правосъдие“ на Европейската комисия.

Цел на обученията:

- ✓ Да подобри знанията за SLAPP
- ✓ Да повиши осведомеността сред адвокатите относно текущите законодателни предложения на ЕС относно SLAPP и политическите дискусии по темата
- ✓ Да повиши уменията на участниците за работа по SLAPP случаи, SLAPP защитата и аргументацията в съда.

Обученията бяха насочено към:

- ✓ Юридически съветници и адвокати в България, които са имали опит в защитата по SLAPP дела и всички, които се интересуват да научат повече по тази тема.

МОНИТОРИНГ И АНАЛИЗ НА МЕДИЙНОТО ОТРАЗЯВАНЕ НА ПРИЕМАНЕТО НА ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА, ПОДАВАЩИ СИГНАЛИ ИЛИ ПУБЛИЧНО ОПОВЕСТЯВАЩИ ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАРУШЕНИЯ, С КОЙТО СЕ ВЪВЕЖДАТ ИЗИСКВАНИЯТА НА ДИРЕКТИВА (ЕС) 2019/1937, ИЗВЕСТНА КАТО WHISTLEBLOWER DIRECTIVE

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Центърът за развитие на медиите изготви сравнителен доклад за медийното отразяване и законодателните промени около Закона за защита на лицата, подаващи сигнали или публично оповестяващи информация за нарушения, като сравни два периода: септември 2023 г. – май 2024 г. и октомври 2024 г. – февруари 2025 г. Анализът подчертава ключови разлики в законодателните промени, политическите действия, медийния фокус и обществената осведоменост.

II. СРАВНИТЕЛНИ АНАЛИЗИ

1. Законодателни и политически промени

1.1. септември 2023 - май 2024

- Законът за защита на лицата, подаващи сигнали или публично оповестяващи информация за нарушения беше официално приет на 2 февруари 2023 г. и влезе в сила на 4 май 2023 г. с отложено прилагане за работодатели от частния сектор с 50-249 служители до 17 декември 2023 г.
- Законът беше изменян многократно, най-вече на 28 септември 2023 г., за да се прецизират механизмите за защита и съответствие.
- Комисията за защита на личните данни (КЗЛД) беше определена за национален орган за разглеждане на външни сигнали на лица, сигнализиращи за нередности.
- Парламентарните дебати бяха съсредоточени върху необходимостта от привеждане на закона в съответствие с Директива 2019/1937 на ЕС.

1.2. октомври 2024 - февруари 2025

- **Министерството на правосъдието предложи изменения** в Закона за защита на лицата, подаващи сигнали или публично оповестяващи информация за нарушения на **12 ноември 2024 г.**, разширяващи защитата на юристите и **премахващи двугодишния давностен срок**, позволяващи доклади за нарушения преди 2021 г.
- **Министър-председателят Росен Желязков (18 февруари 2025 г.)** потвърди, че програмата на правителството включва разширена защита на лицата, сигнализиращи за нередности, като част от **Плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ)**.
- **Съдия Радослав Ангелов (21 януари 2025 г.)** поиска разяснения от **Съда на Европейския съюз (СЕС)** дали някои правни дела, включващи лица, подаващи сигнали за нередности, се квалифицират като **стратегически съдебни дела срещу участието на обществеността (SLAPP)**.
- Политическите дебати бяха съсредоточени върху опасенията, че **предишните правителства (напр. ГЕРБ) са били изключени от отчетност** при първоначалното прилагане.

2. Предизвикателства при изпълнението

2.1. септември 2023 - май 2024

- **Ниската обществена осведоменост** относно правата на лицата, сигнализиращи за нередности, и механизмите за подаване на сигнали беше значителен проблем.
- Предприятията, особено МСП, изпитват затруднения с **практическото прилагане** на механизмите за вътрешно отчитане.
- Правни експерти обсъдиха дали българското законодателство гарантира **адекватно пълна защита на лицата**, подаващи сигнали за нередности, съгласно **Директива 2019/1937 на ЕС**.

2.2. октомври 2024 - февруари 2025

- **„Прозрачност без граници“ (22 ноември 2024 г.)** критикува правителството, че не успява да насърчи осведомеността за закона, въпреки че съществува от близо две години.
- Появиха се съобщения за **злоупотреба със защитата на лицата, сигнализиращи за нередности**, при които се твърди, че служителите са подали необосновани искиове, за да избегнат уволнение (**Flagman.bg, 14 ноември 2024 г.**).
- България рискува да **загуби средства от ЕС** поради незавършени правни реформи, включително мерки за защита на лицата, сигнализиращи за нередности (**Svobodnaevropa.bg, 9 декември 2024 г.**).

3. Тенденции в медийното отразяване

3.1. септември 2023 - май 2024

- **Общо регистрирани публикации:** 70
- По-голямата част от медийното отразяване достигна своя връх през **септември-октомври 2023 г.** след парламентарни изменения.
- Правните кантори, корпоративните уебсайтове и специализираните правни платформи доминират в отразяването, като публичните институции и медиите осигуряват **минимална дискусия**.
- Отразяването беше предимно **описателно**, очертавайки законовите изисквания, но липсваше разследваща журналистика.

3.2. октомври 2024 - февруари 2025

- **Общо регистрирани публикации:** 67 (малко по-ниски, но по-разнообразни източници)
- Отразяването беше съсредоточено върху **политическите дебати** (напр. опасения относно отчетността на предишните правителства), **правните предизвикателства** (напр. съдебни дела по SLAPP) и **финансовите рискове** (напр. потенциална загуба на средства от ЕС).
- Медийното отразяване беше **по-изчерпателно**, поставяйки под въпрос **провалите в прилагането и злоупотребата със закона**.
- **Семинарите и публичните дискусии се увеличиха**, показвайки нарастващи усилия за повишаване на осведомеността.

4. Обществено възприятие и корпоративно съответствие

4.1. септември 2023 - май 2024

- Много компании все **още не са внедрили** напълно вътрешни канали за подаване на сигнали за нередности.
- Обществените дискусии бяха **ограничени**, като много граждани не знаеха как да докладват за нарушения или правната си защита.

4.2. октомври 2024 - февруари 2025

- Все повече компании публикуваха **политики за подаване на сигнали за нередности** на своите корпоративни уебсайтове.
- Правните експерти и омбудсманът започнаха да предоставят **насоки** на предприятията относно разглеждането на жалби на лица, сигнализиращи за нередности.

5. Ключови изводи

1. **Преминаване от законодателно формиране към практически предизвикателства:** Докато първият период беше съсредоточен върху законното приемане, вторият период беше белязан от предизвикателства при прилагането и прилагането.
2. **Политическите дебати се засилиха:** имаше нарастваща загриженост относно предишната отчетност на правителството и потенциалната злоупотреба със защитата на лицата, сигнализиращи за нередности.
3. **Медийното отразяване се развива:** първоначалното отразяване е информационно, докато по-късните доклади са по-изчерпателни.
4. **Корпоративното съответствие се подобри:** Все повече дружества създадоха вътрешни механизми, въпреки че продължават да съществуват предизвикателства при малките и средните предприятия (МСП).
5. **Европейската комисия подчерта незавършените реформи в България,** което създава спешност за по-нататъшни законови промени.

III. ИЗВОДИ

Периодът **от октомври 2024 г. до февруари 2025 г.** отбеляза промяна от правното установяване на Закона за подаване на сигнали за нередности към прилагане и контрол в реалния свят. Въпреки че усилията за обществена осведоменост и спазване на изискванията леко се подобриха, политическите дебати, потенциалните пропуски в законодателството и опасенията относно финансовите рискове доминираха дискусиите. В бъдеще България трябва да **укрепи механизмите за правоприлагане**, да гарантира **подходяща защита на лицата, подаващи сигнали за нередности**, и да преодолее **пропуските в обществената осведоменост**, за да се приведе в пълно съответствие с **Директива 2019/1937 на ЕС**.

IV. ИНФОГРАФИКА

Центърът за развитие на медиите изготви инфографика за промените в ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА, КОИТО ПОДАВАТ СИГНАЛ ИЛИ ПУБЛИЧНО ОПОВЕСТЯВАТ ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАРУШЕНИЯ, която беше разпространена в българските медии и социалните мрежи.

УЧАСТИЯ НА ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА ЦЕНТЪР ЗА РАЗВИТИЕ НА МЕДИИТЕ В МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ СЪБИТИЯ

1. Яна Пеловска, изпълнителен директор на Центъра за развитие на медиите, участва във финалното публично събитие на проекта PATFox, озаглавено „Подобряване на защитата срещу SLAPP: Уроци от проекта PATFox“, проведено в Европейския парламент на 31 януари 2024 г. Събитието беше организирано съвместно от евродепутатите Рамона Стругариу, докладчик по Европейския акт за свободата на медиите, и Тиемо Вьолкен, докладчик по Директивата срещу SLAPP. Яна Пеловска представи дейностите срещу SLAPP делата и ситуацията в България, акцентирайки върху националните развития и значението на правните механизми за защита срещу стратегически дела срещу участие на обществеността (SLAPP – Strategic Lawsuits Against Public Participation).

Проектът PATFox – Пионерско обучение по защита срещу SLAPP в защита на свободата на изразяване обедини 11 организации от Европейския съюз с цел обучение на юристи, защитаващи журналисти, неправителствени организации и активисти. Събитието представи основните постижения на проекта, учебния център и въздействието на правното обучение, а изказванията на представители на водещи правни институции подчертаха значимостта и устойчивостта на инициативата за укрепване на свободата на изразяване и противодействие на правната репресия в Европа.

2. Алексения Димитрова, член на Управителния съвет на Центъра за развитие на медиите, участва в годишната среща на Коалицията за защита на разобличителите в Югоизточна Европа, проведена в Подгорица през март 2024 г. Събитието отбеляза важен етап по пътя към 10-годишнината на Коалицията, събирайки нейни членове и служители за равностойна на постигнатото и за формулиране на още по-амбициозна бъдеща програма. В рамките на срещата бяха обсъдени напредъкът в практиките по защита на разобличителите в региона, нарастващият брой сигнали за корупция, както и подобрените механизми на Коалицията за разглеждане и разследване на подобни случаи. Като най-голямата регионална организация в света, специализирана в защитата на разобличители, Коалицията потвърди ангажимента си към прозрачност и демократични ценности.

Яна Пеловска

Управител

Фондация „Център за развитие на медиите“